

RAHAPELIONGELMA PERHEEN ARJESSA – perhetyöntekijän näkökulma Päivi Moisio

Vuoden 2000 keväällä aloitettiin Vaasan Setlementtiyhdistyksen toimesta Arkipajan äiti-lapsi-ryhmätoiminta. Alun perin nelivuotiseksi projektiksi tarkoitettun toiminnan rahoittajina ovat Raha-automaattiyhdistys ja Vaasan kaupunki.

Ryhmän toimintaideana on tarjota matalan kynnyksen paikka äideille, joilla on pieni sosiaalinen verkosto ja tuen tarvetta jollakin elämän osa-alueella. Ensimmäiset neljä vuotta Arkipaja-ryhmä oli äideille työharjoittelupaikka ja tavoitteena oli tukea kokonaisvaltaisesti äitien elämänhallintaa. Vuoden 2005 alusta toiminta muutettiin puhtaasti tukimuodoksi, jossa keskeisimmät tavoitteet olivat vanhemmuuden tukeminen ja voimavarojen lisääminen äidille.

Vuoden 2005 syksyllä aloitettiin toisena ryhmänä maahanmuuttajataustaisten äitien ja lasten ryhmätoiminta. Kohderyhmä kootaan yhteistyössä Vaasan kaupungin sosiaalitoimen-, sekä ulkomaalaistoimiston kanssa.

Ryhmään valitaan 4-5 äitiä lapsineen. Ryhmä kokoontuu kaksi kertaa viikossa ja 5 tuntia päivässä. Ryhmä toimii niin sanottuna suljettuna ryhmänä syyskuun alusta 10 kuukautta eteenpäin. Tämä ryhmäkoko ja toiminta-aika on käytännön kokeilujen kautta todettu hyväksi.

Ryhmän tavoitteena on opastaa äitejä suomalaisiin käytäntöihin ja arkielämän toimintoihin, sekä oppia samalla suomen kieltä.

Toiminnallinen malli on ollut hyvä väline luoda luottamuksellinen suhde niin äitiin, kuin lapseenkin. Päiväohjelmaan kuuluvan ruoanlaiton ja lastenhoidon kautta tasavertaisesti toimien on löytynyt yhteinen kieli ja yhteinen ymmärrys vaikeammassakin asioissa.

Keskusteluissa äitien kanssa olemme pohtineet paljon naisen asemaa, parisuhdetta, lasten kasvatusta ym. eri kulttuurien näkökulmasta. Yhteinen tekijä monille äideille on ollut uupuminen, aika usealla masennukseen saakka.

Tavoitteeksi on tämä huomioiden noussut myös äitien voimavaraistaminen, sekä itsetunnon lisääminen. Välineinä on ollut arkisten toimintojen lisäksi yksilö- ja ryhmäkeskustelut, retket, hemmotteluhetket, sekä suurelta osalta vertaistuki.

Peliongelma perheessä tuli esille hyvin konkreettisella tavalla erään maahanmuuttaja taustaisen äidin kokemusten myötä.

Miettikää tilanne, että olette vieraassa maassa, ettekä osaa sanoa maan kielellä muuta kuin ”anteeksi” ja ”kiitos”.

Tämä oli kyseisen äidin lähtötilanne, kun hän ensimmäisen kerran tuli Arkipajan oven taakse itkien anomaan, että pääsisi mukaan ryhmäämme.

Paremmiin tutustuttuamme selvisi, että perheen isä pelaa kaikki perheen rahat. Äidin mukaan 500 euroa menee hetkessä ja sitten ei ole rahaa ostaa ruokaa ja vaatteita lapsille. Miehet hoitavat virastokäynnit ja sosiaalityöntekijät eivät aina tienneet edes äitien nimiä, kun heidän asioitaan ryhdyimme selvittämään. Tämänkin äidin oli saatava oma tili, että hän saisi edes osan rahoista omaan käyttöönsä.

Seuraava ongelma oli, että äiti ei osannut lukea ja kirjoittaa edes omalla kielellään, saati sitten suomen kielellä. Hän ei ollut käynyt vielä yhtään kielikurssia, vaikka oli asunut

Suomessa jo muutaman vuoden. Ongelma ratkaistiin siten, että piirsimme pankkiautomaatin kuvan ja kohta kohdalta mitä pitää tehdä, että saa rahaa. Kävimme myös opettelemassa sen käytännössä.

Tiliotteista äiti ei ymmärtänyt yhtään mitään ja halusi, että selvitämme hänelle, mihin heidän rahansa ovat menneet. Inhimillinen hätä ja tuska oli suuri. Tämä ei tietenkään ollut perheen ainoa ongelma. Taustalla oli rankat ja traumaattiset kokemukset kotimaassa molemmilla vanhemmilla.

Äiti halusi lapsilleen paremman tulevaisuuden ja koska isä ei pystynyt huolehtimaan perheestä, äiti halusi erota ja yrittää yksin. Ero ei tapahtunut hetkessä, vaan oli pitkän prosessiin tulos. Äidin ja lasten tueksi rakennettiin tukiverkko, mutta isän ongelma jatkuu. Isä käy välillä hoidossa psykiatrisella poliklinikalla, mutta apua ongelmaan ei ole löytynyt.

Herää kysymys, miten tukea kokonaisvaltaisesti koko perhettä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa?

Ulkomaalaistoimisto on kiintiöpakolaisten osalta avainasemassa maahanmuuttajien kotouttamisessa. Toisaalta työperäisen maahanmuuton lisääntyessä voisi miettiä, että ulkomaalaistoimisto hoitaisi myös muiden kuin kiintiöpakolaisten kotouttamista (työperäiset- ja avioitumisen kautta tulleet maahanmuuttajat, sekä paluumuuttajat).

Ylätavoitteena voisi olla kotoutumisen mahdollisimman hyvä tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Tämä tarkoittaisi toiminnan uudelleen organisointia eri yhteistyötahojen kanssa. Vaasassa erilaisia toimintoja maahanmuuttajille järjestää kaupungin lisäksi muun muassa Vaasan Setlementtiyhdistys, MLL:n Pohjanmaan piiri, Kansainvälinen kulttuuriseura Mira ry, sekä seurakunta. Toiminnot ovat kuitenkin aika irrallisia toisistaan, vaikka yhteistyötä tehdäänkin.

Vaasan kaupungissa maahanmuuttajien palveluverkosto koostuu eri hallintokuntien alaisesta toiminnasta. Ensimmäiset kolme vuotta Vaasaan tulleet kiintiöpakolaiset (valtuusto hyväksynyt määräksi 50 kiintiöpakolaista / vuosi) ovat ulkomaalaistoimiston palvelujen piirissä. Ulkomaalaistoimiston ja työvoimatoimiston toimesta laaditaan kotouttamissuunnitelma.

Arkipajalle on tullut myös ulkomaalaistoimiston kautta äitejä ja kun alkukartoitusta teimme, niin havaitsimme, että kotouttamissuunnitelmaa ei ollut tarkistettu monenkaan kohdalla pitkiin aikoihin. Kielikurssit ovat heille työvoimapoliittisena velvoitteena heti aluksi, mutta kun naiset tulevat raskaaksi ja synnyttävät lapsia yksi toisensa jälkeen, he jäävät tämän velvoitteen ulkopuolelle pitkäksikin aikaa.

Tässä oli yksi suuri kehittämisen paikka, johon pyrimme miettimään ratkaisua. Tutustuessamme äitien kanssa Vaasan eri päivähoitomuotoihin tuli esille myös sellainen ristiriita, että nuorimman lapsen täyttäessä vuoden, äidit veivät lapsen päivähoitoon ja menivät kielikurssille. Äidit eivät olisi halunneet vielä viedä lasta päivähoitoon, mutta halusivat kuitenkin oppia suomen kieltä. Päivähoidossa tuskailtiin erikielisten lasten ja kulttuurien kanssa tai lähinnä sitä kuinka suomalaiset hienot päivähoiton tavoitteet pystytään heidän kohdallaan toteuttamaan. Totuushan on se, että nämä lapset ovat erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Toisaalta vanhempien kanssa oli kieliongelman takia vaikea löytää yhteisymmärrystä, kun ei joka tilanteeseen saanut tulkia.

Totesimme, että Arkipajan tyyppinen toiminta, johon olisi liitetty vielä teoria kieliopintoja äideille olisi yksi malli tämän ongelman ratkaisemiseksi. Äidit oppisivat

käytännössä suomen kieltä ja teoriatunnit täydentäisivät sitä. Lasta ei tarvitsisi viedä päivähoitoon koko päiväksi turhan pienenä. Lapsi ehtisi oppia ensin oman kielen ja samalla suomen kieltä. Tämän tyyppistä toimintaa on Vaasassa jo aloitettukin Vaasan Settlementtyhdistyksen (Arkipaja, Monikulttuuriset naiset, Settlementti Vestis) lisäksi myös ulkomaalaistoimiston (Kotomaja) taholta.

Suomalaisen yhteiskunnan toimintoihin mukaan pääsemistä rajoittavia tekijöitä olivat ryhmän äideillä muun muassa seuraavat tekijät:

- kieli
- kulkeminen (bussiaikataulut vaikeita oppia, äidit eivät osanneet ajaa pyörällä)
- kaupan tarjonta (mitä löytyy, mitä kannattaa ostaa)
- ympäristön/luonnonvarojen hyödyntäminen
- kasvatukseen- ja omaan kasvuun liittyvät kysymykset (miten rajat lapselle, miten jaksaa arkiaskareet, päivähoitomuodot ja luotettavuus, ehkäisyneuvonta, terveellinen ruokavalio, liikunta)
- parisuhdeongelmat (omaan kulttuuriin liittyvät / ristiriita suomalaiseen kulttuuriin liittyen, naisen asema)
- huoli kotimaassa- tai muualla olevista sukulaisista

Voimavaroiksi ryhmässä löytyi seuraavia tekijöitä:

- yhdessä tekeminen, puhuminen, nauru/huumori, tanssi
- yhteisöllisyyden tunne (oma ryhmä, jossa oli hyväksytty ryhmän jäsen juuri sellaisena kuin on, oli sitten Iranista-, Irakista-, Turkista-, Afganista- tai Sudanista lähtöisin) rehellisyys, aitous
- vastavuoroisuus (saada itselle jotain ja antaa muille jotain)
- motivaatio – halu oppia
- osalla hyvä koulutus, kokemusta töistä, monenlaisia kädentaitoja

Perheen tukiverkosto voi olla vaikka kuinka laaja, mutta hyödytön, jos se ei vastaa tarpeeseen. Erilaisiin tuen tarpeisiin vastattaessa lähtökohtana tulee olla tasavertaisuus ja vastavuoroisuus (ei ylhäältä päin opettamista). Ihmiset tulee kohdata rohkeasti ja rehellisesti, sekä myöntää myös oma rajallisuus. Ei kannata takertua siihen, että suomen kielen taito heillä on rajallinen tai itse emme osaa jotain kieltä. Aito välittämisen tunne koetaan yli kielirajojen ja kun luottamus syntyy silloin ollaan jo pitkällä ja vaikeimpiin asioihin voidaan hakea tulkkiapua.

Tärkeintä on, kun ihminen tulee vieraaseen maahan asumaan, että hänellä on mielekästä tekemistä ja että hän pääsee jossakin muodossa yhteiskuntamme toimintoihin mukaan. Sitä kautta oppii suomen kieltä ja pääsee eteenpäin ja tällä tavoin tuetaan koko perhettä.

Keskusteluissamme huomasimme, että meillä on elämässämme kuitenkin enemmän yhtäläisyyksiä, kuin erilaisuutta. Monet asiat perhe-elämään liittyen ovat olleet meille arkitodellisuutta 1950- 60 luvuilla ja heille tätä päivää. Liian nopea muutos synnyttää ristiriitoja ja riitoja perheissä, joten varovainen tuen antamisessa tulee olla. Pitää kunnioittaa tiettyjä asioita ja monasti mietimmekin, että onko meillä kuitenkaan asiat nyt tietyissä asioissa paremmin? Meiltä on esimerkiksi kadonnut yhteisöllisyys ja toisista huolehtiminen ja välittäminen. Ne ovat paljolti siirtyneet yhteiskunnan ja ammattihenkilöiden työksi. Toisaalta hyvä niin, mutta joissakin asioissa parempaa tukea olisi se ympärillä oleva lähiverkosto.

Monet äideistä kokivat ammatilliset auttajatahot vaativiksi viranomaisiksi. Yksi äiti sanoikin, että meidän ryhmässämme häntä kohdeltiin ensimmäisen kerran ystävällisesti. Me toki tiedämme, että viranomaistahot ovat valtavan työpaineen alla, resursseja ei ole riittävästi ja aika rajallinen kullekin ihmiselle. Ihmiset kokevat myös asioita eri tavalla. Voimavarat, kipukynnys ja motivaatiotasot ovat erilaisia eri ihmisillä. Kaikki tämä on kuitenkin otettava huomioon, kun perhetyötä tehdään. Tärkeintä jokaiselle ihmiselle on se, että tuntee kuuluvansa johonkin ryhmään sen hyväksyttynä jäsenenä, ja siten olevansa osa tätä yhteiskunnallista todellisuutta.

Johtopäätöksenä voisi todeta, että toiminnassa mukana olevien naisten, äitien itsetunto- ja sitä kautta itseluottamus kasvoi. He pystyvät toimimaan itsenäisemmin, eivätkä kaikessa ole riippuvaisia miehestään tai lapsistaan. Peliriippuvuus on useimmiten miesten ja poikien ongelma. Se voi viedä mennessään miehen, joka tulee maasta, missä rahapelit eivät ole sallittuja. Nopea ja helppo rikastuminen houkuttaa ja mielekkään tekemisen puute, turhautuminen, altistaa vielä suuremmissa määrin pelaamaan.

Naisen aseman vahvistuessa perheessä voidaan tähänkin ongelmaan paremmin vaikuttaa. Perhe ei elä vain rahat pelaavan miehen armoilla ja yritä pärjätä jotenkuten. Ristiriidat perheessä voivat kärjistyä eroon saakka, mutta voi olla, että äidin voimavarojen lisääntymisen myötä perhe saadaan pidettyä koossa. Toisaalta malli perheen lapsille ja varsinkin pojille tulee isältä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa tämän mallin syntymiseen kyetään puuttumaan, sitä paremmin voidaan ennaltaehkäistä peliriippuvuuden ”periytyminen”.

LINKKEJÄ

www.vaasa.fi

www.vaasansetlementti.net

www.mirahouse.fi

<http://pohjanmaanpiiri.mll.fi/projektit>

www.vaasaevl.fi/suomalainenseurakunta